

DEMOKRACJA

Demokracja bezpośrednia – system polityczny, w którym decyzje podejmują wszyscy obywatele uprawnieni do głosowania. Niektórzy teoretycy demokrację bezpośrednią określają mianem tyranii większości ze względu na brak mechanizmów chroniących mniejszość przed niekorzystnymi dla niej, ale też dla całej zbiorowości decyzjami. Współcześnie formą demokracji bezpośredniej jest przede wszystkim referendum (link do *referendum*). Niekiedy wskazuje się na ludową inicjatywę ustawodawczą (link do *ludowa inicjatywa ustawodawca*) jako formę demokracji bezpośredniej. Należy jednak zauważyć, że decyzja o uchwaleniu proponowanej ustawy nie zależy od obywateli, ale od ich reprezentantów w Sejmie i Senacie, co oznacza, że pewne mechanizmy ochrony praw mniejszości są zachowane.

Demokracja deliberatywna - forma rządów, w których trwa permanentna debata publiczna pomiędzy obywatelami obwarowana następującymi warunkami:

1. Racjonalność: Przedstawiane są te racje, które zdroworozsądkowo są do przyjęcia przez wszystkich uczestników.
2. Dostępność: Racje te muszą być formułowane w sposób zrozumiały i dostępny dla wszystkich obywateli.
3. Konkluzywność: Efektem debaty ma być podjęcie określonej decyzji, a więc musi być ona konkluzywna.
4. Dynamiczność: Demokracja to proces, więc debata nigdy się nie kończy, a podjęcie pewnego rozwiązania nie wyklucza zmiany decyzji

Podstawową formę demokracji deliberatywnej w praktyce są konsultacje społeczne (link do *konsultacje społeczne*) i inne formy partycypacji obywatelskiej (link do *partycypacja obywatelska*).

Demokracja pośrednia (demokracja przedstawicielska) – system polityczny polegający na wybieraniu przez obywateli swoich przedstawicieli na szczeblu samorządowym i ogólnokrajowym w wyborach (link do *ordynacja wyborcza*). Wybrani reprezentanci mają za zadanie podejmować decyzje w interesie całego społeczeństwa, a priorytetem ich działań powinno być dobro wspólne. Nie są więc związani mandatem ze strony osób, które wybranych ich jako przedstawicieli.

Jednomandatowe okręgi wyborcze – okręgi, w których wyborcy głosują na jednego kandydata/kandydatkę, a wybrany/a zostaje ten/ta, który/a otrzyma największą liczbę głosów. Jest to najbardziej przejrzysty sposób wyłaniania reprezentacji, ale jednocześnie jest on niekorzystny dla małych i średnich partii, a także grup mniejszościowych. W Polsce system ten obowiązuje w wyborach do Senatu, a także w wyborach samorządowych na najniższym szczeblu - w gminach.

Ordynacja wyborcza – system przepisów prawnych określających sposób wyboru reprezentantów do wybieralnych organów władzy. OD 2011 roku w Polsce obowiązuje Kodeks Wyborczy (link do tekstu Kodeksu Wyborczego), który kompleksowo określa zasady przeprowadzania wyborów na wszystkich szczeblach władzy. Ordynacja wyborcza w państwach demokratycznych opiera się na podstawowych zasadach prawa wyborczego - powszechności, równości, bezpośredniości, tajności.

Wybory proporcjonalne – sposób wyboru reprezentantów, w którym wyborca głosuje nie tylko na konkretną osobę, ale też na listę partyjną lub listę komitetu obywatelskiego. Do organu przedstawicielskiego dostają się osoby, które uzyskały najwyższą liczbę głosów w ramach swoich list. Skład wybranego organu odzwierciedla sympatie partyjne, a nie popularność określonych kandydatów/kandydatek. W ten sposób gwarantuje większy pluralizm w ramach organu przedstawicielskiego.

Frekwencja - odsetek osób uprawnionych do głosowania, które oddały swój głos w czasie wyborów bądź referendum. W niektórych przypadkach, np. w czasie referendum (link do referendum), dla ważności głosowania wymagana jest przynajmniej 50-procentowa frekwencja. W Polsce frekwencja jest bardzo niska, co powoduje, że władza nie odzwierciedla w pełni potrzeb i przekonań społeczeństwa. Najmniejszą frekwencję notujemy w wyborach do Parlamentu Europejskiego (ok. 25 %), a największą w wyborach prezydenckich (powyżej 60 %).

Partia polityczna - dobrowolna organizacja, występująca pod określoną nazwą, stawiająca sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej. Każda partia musi być zgłoszona do ewidencji partii politycznych prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Sąd może wstrzymać się z wpisem partii do ewidencji jeśli jej cele są sprzeczne z Konstytucją. Sprawa trafia wtedy do Trybunału Konstytucyjnego, który podejmuje wiążącą decyzję. W Polsce zarejestrowanych jest prawie 80 partii politycznych, jednak w Sejmie VI kadencji zasiadają posłowie z jedynie 7 partii - PSL (link), SLD (link), PiS(link), PO (link), SDPL (link), PJN (link), SD (link).

Referendum – instytucja demokracji bezpośredniej (link do demokracja bezpośrednia) polegająca na poddaniu głosowaniu spraw dotyczących całego państwa (**referendum ogólnokrajowe**) lub społeczności lokalnej (**referendum lokalne**). Najczęściej pytanie w referendum zadane jest w formie alternatywy (odpowieź tak lub nie). Ważność referendum może być zależna od frekwencji (link do frekwencji). Polskie prawo zakłada, że jeśli frekwencja w referendum przekroczyła 50 %, to jego wynik jest wiążący – organy państwowe nie mogą podjąć decyzji sprzecznych z wynikiem referendum. Jeśli natomiast mniej niż 50 % uprawnionych do głosowania weźmie udział w referendum, ma ono jedynie charakter opiniodawczy – nie wiąże organów państwa w ich decyzjach odnośnie przedmiotu referendum. W Polsce po 1989 odbyły się cztery referenda. Referendum uwłaszczeniowe i prywatyzacyjne w 1996, referendum konstytucyjne w 1997, na mocy którego weszła w życie nowa Konstytucja RP oraz referendum akcesyjne z 2003 na mocy którego Polska został członkiem Unii Europejskiej.

Ludowa inicjatywa ustawodawcza – uprawnienie przynależne określonej liczbie osób do przedłożenia właściwemu organowi projektu ustawy charakterystyczne dla demokracji bezpośredniej (link do demokracja bezpośrednia). Polscy obywatele prawo do zgłaszania inicjatywy ustawodawczej mają od 1999 roku. W tym celu należy założyć Komitet Inicjatywy Ustawodawczej i zebrać 100 tysięcy podpisów pod projektem ustawy w ciągu 3 miesięcy od powstania Komitetu. Następnie projekty ustawy wraz z podpisami przekazywany jest do łaski marszałkowskiej i dalej Marszałek Sejmu proceduje z nimi tak samo, jak z innymi projektami ustaw, przy czym w pracach nad ustawą ma prawo brać udział przedstawiciel Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej. Ze względu na skomplikowany tryb wnoszenia inicjatywy obywatelskiej i krótki termin zbierania podpisów niewiele projektów ustaw przygotowanych

przez obywateli jest rozpatrywanych w Sejmie. W latach 1999-2007 takich inicjatyw spełniających wymogi formalne było jedynie 17 (dane za: M. Rachwał *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2010)

Partycypacja obywatelska – uczestnictwo obywateli w podejmowaniu decyzji, opiniowaniu rozwiązań, zabieranie głosu w debacie publicznej. Polega na wzajemnym wspieraniu się organów władzy i obywateli w podejmowaniu decyzji możliwie jak najlepszych dla całej społeczności. Partycypacje może przyjąć różne formy: działania informujące obywateli o poczynaniach władzy, pytanie obywateli o zdanie w kwestiach ważnych dla całej społeczności (np. konsultacje społeczne (link do *konsultacje społeczne*)) albo przekazanie obywatelom odpowiedzialności za podejmowane decyzje i współdecydowanie razem z nimi o ważnych dla danej zbiorowości sprawach. Działania partycypacyjne zwiększają efektywność realizowanych działań, gdyż sprawiają, że obywatele identyfikują się z wypracowanym wspólnie rozwiązaniem i wspierają władze w realizowaniu zamierzonego celu.

Konsultacje społeczne - proces, w którym przedstawiciele władz przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące np. aktów prawnych, inwestycji lub innych przedsięwzięć, które będą miały wpływ na życie codzienne i pracę obywateli. Konsultacje nie ograniczają się jednak tylko do przedstawienia tych planów, ale także do wysłuchania opinii na ich temat, ich modyfikowania i informowania o ostatecznej decyzji.